

Voorwoord

De 13e uitgave van de Grote Van Dale (1999) vermeldt als eerste betekenis bij het trefwoord 'literatuur':

Het geheel der schriftelijke overlevering van een volk of een tijd, syn.: *letterkunde, letteren*; (in 't bijzonder, in beperkende betekenis) de schone letteren: *de Nederlandse literatuur van de Middeleeuwen; de moderne talen en literaturen*.

Kan het kinderboek ook deel uitmaken van de schone letteren?

Kinderboeken zijn literatuur: ze horen naar de vorm tot een literaire categorie en ze hebben ongetwijfeld literaire kwaliteiten. Toch bevindt jeugdliteratuur zich sinds haar ontstaan in de tweede helft van de achttiende eeuw op het breukvlak tussen opvoeding en literatuur. Het overnemen van pedagogische overwegingen ten aanzien van de jeugdliteratuur is er verantwoordelijk voor dat het literaire aspect ervan zo dikwijls verwaarloosd wordt. Men spreekt zich slechts zelden uit over de literaire kwaliteiten van de tekst. Dit zegt veel over de inferieure status van de jeugdliteraire tekst, die als een middel tot iets en niet als iets waardevols op zich beschouwd wordt.

In het begin van de twintigste eeuw was er nog bijna geen wetenschappelijke aandacht voor jeugdliteratuur. Pas sinds de jaren zeventig is de aandacht voor het kinderboek toegenomen, zowel in de media als in de wetenschap. Vandaag geniet het literaire kinderboek in Nederland en in België een grote populariteit. Ook aan lerarenopleidingen en op universiteiten kan men een stijgende belangstelling voor het jeugdboek waarnemen. Sinds eind jaren tachtig staat de jeugdliteratuur als onderdeel van de literatuur volop in de aandacht. Aan de Nederlandse en Vlaamse universiteiten lijkt eindelijk meer erkenning te komen voor jeugdliteratuuronderzoek, getuige Rita Ghesquiere, hoofdleraar bij de vakgroep Algemene en Vergelijkende Letterkunde aan de Katholieke Universiteit Leuven:

Het zou natuurlijk beter kunnen, maar de mentaliteit is grondig gewijzigd in die zin dat er ondanks alle besparingsrondes en hervormingen van programma's geen discussies zijn rond het wel of niet doceren van jeugdliteratuur. Het is aan

onze universiteit echt geaccepteerd en kan misschien in de nabije toekomst verder uitgebreid worden. [Van Lierop-Debrauwer 1998b: 345]

Het literaire kinderboek heeft zijn plaats veroverd. Het wordt bekroond, geprezen, besproken en men hoort eigenlijk nooit meer iemand zeggen dat kinderboeken niet bij de literatuur horen. Bovendien stijgt de verkoop van kinderboeken al jarenlang. Hoewel de positie van jeugdliteratuur in vergelijking met het verleden verbeterd is, laat ze nog steeds veel te wensen over. De plaats die er aan de universiteiten voor wordt ingeruimd is toch nog steeds marginaal. Het aantal leerstoelen jeugdliteratuur is gering. Blijkbaar geloven velen nog steeds dat jeugdliteratuur 'verschillend' is van volwassenenliteratuur en niet kan worden beoordeeld met 'normale' literaire criteria.

Die geringe belangstelling voor het kinderboek heeft Helma van Lierop-Debrauwer verbaasd en tegelijkertijd geïnspireerd. Ter gelegenheid van de instelling van de bijzondere leerstoel jeugdliteratuur aan de Universiteit Leiden nam *Literatuur zonder leeftijd* in 1998 een interview af met de nieuwe hoogleraar, Helma van Lierop-Debrauwer. Dit interview geeft een overzicht van haar carrière en van haar opvattingen over jeugdliteratuur. Van Lierop nam zich in dit interview een ding heel duidelijk voor: 'Ik zal proberen binnen de wetenschap meer erkenning te krijgen voor jeugdliteratuur als volwaardig wetenschappelijk vakgebied. [...] Ik wil dat de literatuurwetenschap meer kennis neemt van de jeugdliteratuur.' [Bont en Ros 1998: 332] In onderwijs en onderzoek wil ze laten zien dat alle methoden die in de literatuurwetenschap toegepast worden, ook voor jeugd- en kinderliteratuur gebruikt kunnen worden. Het schrijven van kinderboeken vereist volgens haar eenzelfde persoonlijke betrokkenheid en vakbekwaamheid als het schrijven van literaire teksten voor volwassenen. Ze dienen bijgevolg op dezelfde manier besproken te worden.

De film en het stripverhaal werden van amusement voor de onderontwikkelde massa tot kunst gepromoveerd. Ook de roman werd in het begin afgedaan als lectuur voor onderontwikkelden. Het keurmerk 'literair' was voorbehouden aan meestal Latijnse teksten over zaken van gewicht, zoals godsdienst en wetenschap. Ook een literair genre waarin het kind de maat van alle dingen is, heeft het recht om serieus te worden genomen. Jeugdboeken zijn literatuur en kunnen op dezelfde wijze bestudeerd worden als volwassenenliteratuur. Door onder meer de relatie te leggen met volwassenenliteratuur probeert van Lierop de jeugdliteratuur uit haar isolement te halen.

Bovendien is kennis van de jeugdliteratuur belangrijk voor (aankomende) docenten Nederlands, vindt Van Lierop:

Ik wil ze wijzen op de dwarsverbanden, ze de overeenkomsten en verschillen tussen jeugdboeken en boeken voor volwassenen laten zien. In de hoop dat ze dat in hun eigen onderwijspraktijk gebruiken en misschien minder moeite hebben als leerlingen wat langer blijven ‘hangen’ in die jeugdliteratuur. Het mooiste zou zijn als je docenten zou kunnen laten zien dat het geen kwestie is van meer of minder. [Bont en Ros 1998: 332]

Verleden jaar heb ik in Leiden de mogelijkheid gekregen om van Lierops college 'Capita selecta uit de jeugdliteratuur' te volgen. In dat college werd een aantal thema's die betrekking hebben op de jeugdliteratuur, ter discussie gesteld. Zo werd ingegaan op het zelfbeeld van jeugdboekenauteurs en op de relatie tussen tekst en beeld en tussen proza en poëzie binnen de jeugdliteratuur. Dat gebeurde aan de hand van een aantal bekende auteurs en hun werk, zodat het college ook tegelijk een inleiding vormde tot de hedendaagse jeugdliteratuur. We lazen boeken van de twee belangrijkste Nederlandse jeugdschrijfsters van de twintigste eeuw, Miep Diekmann en Annie M.G. Schmidt. Ook op het programma stonden boeken van Paul Biegel (een dubbeltalent, een schrijver voor kinderen én voor volwassenen), Ted van Lieshout, Guus Kuijer met zijn Polleke-serie, prentenboeken van Joke van Leeuwen, griezelliteratuur, detectives en bewerkingen van oude verhalen voor kinderen zoals *Mariken* van Peter van Gestel en *Zwart als inkt* van Wim Hofman. Voor dit college moesten we dus een twintigtal boeken lezen, van Van Alphen tot *De Arkvaarders* (2001), de laatste roman van Anne Provoost. Speciale aandacht werd besteed aan Provoosts boeken omdat zij aan het eind van het semester een gastcollege kwam geven. Dit leidde ertoe dat ik echt geïnteresseerd raakte in haar werk. Het eerste boek dat ik van haar las, was haar derde roman *De Roos en het Zwijn* (1997). Ik ontdekte een heel ander soort jeugdboek dan ik kende, en ik wilde daardoor meer van haar lezen.

Anne Provoost is een Vlaamse schrijfster die nu bij Querido publiceert en heel veel succes oogst in Nederland (en in andere landen). Een krachttoer, wanneer men weet dat literatuur en, vooral, jeugdliteratuur uit Vlaanderen in Nederland eigenlijk nooit veel aandacht hebben gekregen. De enigen die erin slaagden tot Nederland door te dringen waren Henri van Daele en Bart Moeyaert. Vlaamse jeugdboeken worden

nauwelijks gerecenseerd en in Nederlandse bibliotheken kun je maar weinig boeken vinden van Vlaamse jeugdboekenauteurs. De oorzaken hiervan zijn moeilijk aan te geven. Het gaat waarschijnlijk om een combinatie van factoren. Enerzijds verloopt de distributie in Nederland moeizaam, anderzijds zijn er ook inhoudelijke redenen. De kinderboekencultuur van Vlaanderen wijkt nogal af van die van Nederland. Bovendien is een deel van de Vlaamse boeken uitgesproken archaïsch van thematiek en taal. Provoosts eerste boek *Mijn tante is een grindewal* (1990) won prijzen in Vlaanderen en werd vertaald in verschillende talen. In Nederland werd het echter nauwelijks door de recensenten opgemerkt en in de winkels kwam het al helemaal niet terecht. Dat werd met *Vallen* (1994) wel even anders. Provoost kreeg in alle Nederlandse kranten lovende recensies en maakte geschiedenis door als eerste Vlaming de Libris Woutertje Pieterse Prijs en een Zilveren Griffel te winnen. De echte doorbraak van de Vlaamse jeugdliteratuur in Nederland kwam er dus met Anne Provoost: 'er was opeens een heel klein gat in de grens waardoor je van het zuiden naar het noorden kon glippen.' [van Lierop-Debrauwer en de Vries 1998 : 132]

Met deze scriptie zou ik graag een oproep doen aan volwassen lezers om zich niet te laten afschrikken door het etiket 'jeugdliteratuur' op sommige boeken. Het is mijn bedoeling aan te tonen dat boeken als die van Anne Provoost het verdienen ook naar een volwassen publiek hun weg te vinden. Provoosts werk is erg mooi en meerzinnig. Het vormt mijns inziens een interessant onderwerp voor een afstudeerscriptie.

Hiermee wil ik allen hartelijk danken die mij door hun enthousiasme of kritiek stimuleerden bij de studie van een jeugdboekenauteur: Pascal Bonnet, de redactie van *Literatuur zonder Leeftijd*, criticus Anne de Vries en natuurlijk professor Helma van Lierop.